

ANALGÉZIA ÉS SZEDÁCIÓ A PREHOSPITÁLIS GYAKORLATBAN

(első revízió, v2.0)

Szerzők:	Dr. Radnai Márton, Dr. Péter Ádám, Dr. Rotyis Mária, Dr. Temesvári Péter, Dr. Krivácsy Péter, Dr. Kocsis Tibor
Jóváhagyta:	Dr. Csató Gábor, Dr. Pápai György
Egyeztetve:	<i>a Szakmai Kollégium OSTHK Tanácsával</i>
Kiadás dátuma:	2017.09.05.
Érvényesség ideje:	2019.12.31.
Vonatkozik:	Az Országos Mentőszolgálat valamennyi kivonuló dolgozójára (gyógyszerelés tekintetében a kompetenciaszintnek megfelelően)

I. Az eljárásrend céljai:

- meghatározni a fájdalom és a nyugtalanság fogalmát
- meghatározni a fájdalom és a szedált állapot vizsgáló módszereit
- meghatározni az analgézia és a szedáció szerepét a prehospitalis sürgősségi ellátásban
- meghatározni az analgézia és szedáció indikációit, kontraindikációit
- bemutatni az analgézia és a szedáció eszközeit
- összefoglalni az analgézia és szedáció szövődményeit és azok ellátását

Az ellátók csak a kompetenciájuknak megfelelő gyógyszerelést alkalmazhatják!

Az eljárásrend nem érinti az emelt szintű légútbiztosításon átesett betegek analgéziáját és szedációját! (részletesen ld. [„Sürgősségi intubálás”](#) c. szabványos eljárásrendet)

II. A fájdalom definíciója és vizsgálata:

A fájdalom egy kellemetlen szenzoros és emocionális élmény, amelyet valós vagy potenciális szövetkárosodás okoz primer vagy szekunder úton.

A fájdalom mint érzet elsődlegesen a szervezet integritásának, egyensúlyának megbomlását jelzi. A jelzés mértékét, jellegét az endokrin-, immun-, és autonóm idegrendszer egyéni változékonysága és a figyelem, a kultúra, a tapasztalat, valamint az egyéniség egyaránt befolyásolja. Mindezek miatt a fájdalom mértéke egyéni és nehezen objektívizálható. Lehetőségek szerinti objektívizálása részint az alább ismertetett fájdalom-skála, részint a fájdalom tényét és súlyosságát alátámasztó viselkedésbeli (pszichomotoros nyugtalanság, esetleg agresszivitás), illetve többnyire szimpatoadrenális (sápadtság, tachycardia, vérnyomás-emelkedés), olykor vagotóniás (verejtékezés, bradycardia, collapsus) tünetek alapján történhet. A fájdalom egy klasszikus másodlagos kórfolyamat, mely annak csillapítása nélkül, a szöveti oxigenizációs-perfúziós egyensúly megbomlásához vezethet. **Csillapítása elsődleges sürgősségi feladat.**

A prehospitalis ellátás során a fájdalom nagyon gyakran alulértékelt és alulkezelt. A megfelelő analgészia első lépése a fájdalom értékelése. A beteg fájdalmának vizsgálata és mérése minden esetben legyen része a helyszíni betegvizsgálatnak! A fájdalom mérésére a verbális numerikus skálát használjuk. A skála alkalmazásakor a beteg saját maga értékeli a fájdalmát:

„Értékelje a fájdalmát nullától tízig, a nulla jelenti azt, hogy nincs fájdalma, a tízes pedig az elképzelhető legszörnyűbb fájdalmat!”

- 1-3: enyhe fájdalom
- 4-7: közepes fájdalom
- 8-10: súlyos fájdalom

Magyar Sürgősségi Triázs Rendszer alapján (2015)

Ez a módszer az adott betegnél ismételten alkalmazva megfelelő az analgészia és a beteg fájdalmának követésére, a fájdalomcsillapítás hatékonyságának igazolására - monitorizálására is. A fájdalomskála használata, az érték dokumentálása nem mellőzhető.

Amennyiben a betegről bármilyen okból (csecsemő/kisgyermek, nyelvi akadály, eszméletlenség stb.) nem nyerhető verbális információ a numerikus értékeléshez, a károsodás mechanizmusát és a beteg általános állapotát, vitális paramétereit (tudati állapot, keringés, légzés), a fájdalom vegetatív tüneteit (pl. tenyéri izzadás) együttesen értékelve kell meghatározni a fájdalom mértékét és dönteni az analgészia típusáról.

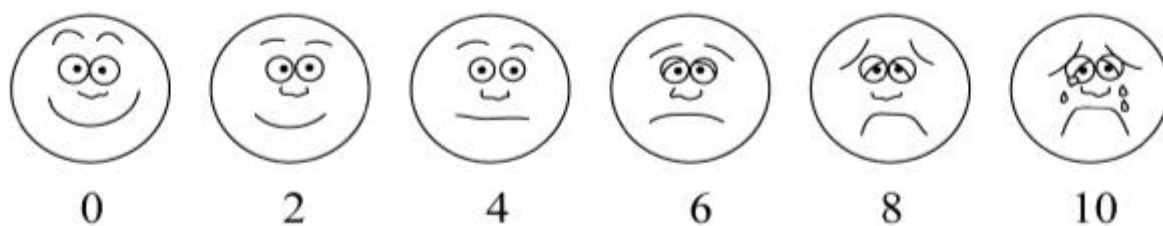
A sürgősségi fájdalomcsillapítás gyermekkorban még inkább alulértékelt és elégtelen, mint felnőtt betegek és sérültek esetén. A fájdalomcsillapítás gátja az is, hogy a fájdalom mérése gyerekeknél nehezebb a korlátozott verbális eszköztár, a kognitív fejlettségi szint és a fokozott stressz miatt. Gyermekkorban sok fájdalomskála használatos, ezek lehetnek önbevallásos vagy a fiziológiai jeleken vagy a viselkedés változásán alapuló skálák.

Életkori fájdalomskálák:

- Csecsemőkortól 3 éves korig a FLACC-skála használata ajánlott:

Kategóriák	0 pont	1 pont	2 pont
Arc (Face)	Különösebb arckifejezés nélkül, vagy mosolygás	Időnként fintorog, szemöldökét ráncolja, magába forduló	Gyakran vagy folyamatosan remeg az álla, fogait összeszorítja
Lábak (Legs)	Szokásos vagy ellazult állapotban	Nyugtalan, megfeszített	Felhúzza a lábait, rúgkapál
Aktivitás (Activity)	Szokásos testhelyzetben, csendben fekszik, könnyen mozog	Vonaglik, előre-hátra dőlöngél, megfeszül	Merev vagy vonaglik
Sírás (Cry)	Nincs sírás (ébredés vagy alvás állapotban)	Nyögdécsel, alkalmanként panaszkodik	Folyamatos sírás, sikítás, zokogás, gyakori panaszkodás
Vigasztalhatóság (Consolability)	Elégedett, nyugodt	Ölelés, érintés, ha beszélnek hozzá megnyugtatja, elvonja a figyelmét	Nehezen nyugtatható, vigasztalható
Teljes pontszám			

- 3-5 éves gyerekek 3 fokozatban ki tudják fejezni a fájdalmukat (kicsit, közepesen vagy nagyon fáj).
- 5-8 éves korban alkalmazható a Wong-Baker féle fájdalom-arc skála. A rajtot megmutatjuk a gyermeknek, aki maga mutat rá arra az ábrára, amivel a fájdalmát kifejezi. Hátránya, hogy a gyerekek sok esetben nem a fájdalmukat, hanem a közérzetüknek megfelelő arcot jelölik meg.

0 Nem fáj

2 Kicsit fáj

4 Valamivel erősebb

6 Még erősebb

8 Nagyon erős

10 Legrosszabb fájdalom

- 8 éves kortól használhatóak a felnőtt ellátás során alkalmazott verbális numerikus skálák.
- Nagy kihívást jelent a mentális zavarban szenvedő gyerekek fájdalmának mérése. Előfordul, hogy tünetszegényebben, elkentebben zajlik a betegség, a szokványos skálák gyakran nem működnek megfelelően. Érdeemes a fiziológiai paraméterekre, a viselkedésben bekövetkezett változásokra figyelni. Releváns információt a szülő vagy a gondozó szolgáltatathat. Autizmus spektrum zavarban szenvedőknél előfordulhat mind hypo-, mind hyperszenzitivitás.

A fájdalom jellegének meghatározásához szükséges a panaszok „OPQRST” szerint kiterjesztett, standardizált vizsgálata is:

O (onset):	a panaszok kezdete
P (provocation/palliation):	provokáló/enyhítő tényezők
Q (quality):	jellege (szűrő, nyomó, égető stb.)
R (radiation):	kisugárzása
S (severity):	súlyossága (ld. numerikus skála)
T (time):	időjellemzői

III. Az analgézia szerepe a prehospitális ellátásban:

A segélyhívások egyik leggyakoribb oka a fájdalom, ezért a prehospitális ellátásban a fájdalomcsillapítás kiemelten fontos feladat. A beavatkozás célja, hogy a betegnek legalább a kórházi átadásig, de néha azután is biztosítsa a szükséges fájdalommentességet. A beteg által jelzett fájdalom mértékét az ellátó nem bírálhatja felül. A fájdalom legenyhébb formái sem hagyhatók figyelmen kívül a prehospitális ellátás során. A fájdalom csillapítása során általánosságban elmondható, hogy javasolt fokozatosságra törekednünk (fizikális, nem gyógyszeres eljárások, nem-kábító fájdalomcsillapítók, major analgetikumok). Azonban a prehospitális gyakorlatban gyakran (akut, súlyos fájdalom) egyértelműen és sürgető beavatkozásként kell kábító fájdalomcsillapítót alkalmaznunk.

IV. Az analgézia indikációi:

Fájdalomcsillapítás indokolt minden esetben, miután a beteg fájdalmát felismertük és értékeltük, azonban időzítése egyéb tényezők és ok-okozati összefüggések figyelembe vételével történjen:

- Kritikusan instabil, periarrest állapotú betegek esetében a fájdalomcsillapítás nem prioritás, azonban a vitális paraméterek (keringés, légzés, tudat) rendeződését követően ismét gondolnunk kell rá.
- Időkritikus folyamat esetén a beteg szállítását a fájdalomcsillapítás nem hátráltathatja, ebben az esetben a fájdalomcsillapítást a szállítással párhuzamosan kell megkezdeni

V. Az analgézia módszerei, eszközei:

Általános megfontolások:

- ideálisan törekedjünk a fájdalommentességre, illetve max. 3/10 erősségű fájdalomra nyugalomban, vagy a fájdalom provokálásakor legfeljebb 5/10 erősségűre. Azonban ne feledjük: a fájdalom diagnosztikus célú provokálása általában kerülendő!
- a nem-gyógyszeres és a gyógyszeres fájdalomcsillapító módszerek kombinálандók
- **tünetelfedéstől vagy mellékhatásoktól félve (pl. akut has, gyermek, koponyasérülés, ittasság, terhesség stb.) fájdalomcsillapítást visszatartani tilos**

- gondoljunk a beteg átadása során erősödő fájdalomra (mentőből kivétel, átfektetés, betegvizsgálat stb.), vessük össze a fájdalomcsillapítók hatástartamával (pl. nitrogén-oxidul esetén ez pár perc)
- a beadott fájdalomcsillapítók dózisa, a beadás pontos időpontja minden esetben kötelezően dokumentálandó

A) Nem-gyógyszeres módszerek:

- pszichés vezetés, nyugodt légkör, betegtájékoztató, pozitív szuggesztiók
- pozicionálás (nyugalomba helyezés, fekvő, félülő helyzet, sérült végtag felpolcolása stb.)
- rögzítés
- hűtés
- kíméletes betegmozgatás/transzport
- gyermekek esetén a fentiek mellett gyakorlatilag mellékhatás nélkül alkalmazhatóak a lent felsorolt eljárások, melyeket munkánk során lényegesen szélesebb körben kellene alkalmaznunk. Legjobban alkalmazhatóak fájdalmas beavatkozások, pl. vénabiztosítás alkalmával:
  - Imagináció: a gyermek gondoljon valami kellemes, számára örömet okozó dologra, nyaralásra, családra, játéokra. Az ellátó vagy a szülő, hozzátartozó segíthet ennek elképzelésében, ha mesél róla a gyermeknek.
  - Csecsemőkorban és az élet első éveiben az anya hangja, a bőrkontaktus, ringatás, nyugtató dalok éneklése, mesélés segítenek csökkenteni a fájdalmas élményt. Cumiztatás szintén fájdalomcsillapító hatású.
  - Csecsemőknél 2 ml 30%-os per os cukoroldat a beavatkozás előtt 2 perccel csökkenti a fájdalmat.
  - Megküzdést segítő mondatok: „meg tudod csinálni”, „csak egy pár pillanat az egész” és hasonlók. Kerüljük a minősítést tartalmazó mondatokat, mint pl. „csak egy szűnyogcsípés”, „nem fáj az annyira”. Ha beavatkozás okozta a fájdalmat, akkor pozitív visszacsatolással „jutalmazzuk” a gyermeket („bátor és ügyes voltál”, matrica ajándékozása), ez a fájdalmas élmény későbbi hatásait mérsékli.
  - Televízióban vetített mesefilmek bizonyítottan csökkentik a fájdalmat, ugyanezt a hatást várhatjuk okoseszközön (telefon, tablet) vetített megfelelő tartalmak megjelenítésekor is.

B) Az Országos Mentőszolgálatnál fájdalomcsillapításra használatos gyógyszerek:

(Jelen tömör összefoglaló nem helyettesíti a gyógyszerek hivatalos leíratát, részletes farmakológiai ismeretét. Az alábbiak a kompetenciaszintnek megfelelően alkalmazandók)

1. Morfin (MORPHINUM HYDROCHLORICUM 1% inj., ill. MORFINA CLORIDRATO MONICO, 10 mg/1 ml amp.)

Világszerte a legelterjedtebb kábító fájdalomcsillapító – az analgetikumok gold-standardja. Analgetikus hatása mellett mint szimpatolitikus szer a légzési munka indirekt csökkentésén, így a szervezet oxigénigényének csökkentésén keresztül kifejtett kedvező hatását, valamint a szív elő- és utóterhelését csökkentő sajátosságát is kihasználjuk akut coronaria szindróma, akut balszívfél-elégtelenség, tüdőembólia esetén.

Indikációi:

- Közepes és súlyos fájdalom csillapítása

Mellékhatásai:

- Dózisfüggően keringés- és légzésdepresszió
- Hányingert, hányást okozhat
- Magasabb dózisban enyhe/mély szedáció

Adagolása:

- Iv. bolusokban, a hatásbeállását (5 perc) kivárva, ismételve, alulról titrálva [hígítása: 1 ml (10 mg) morfin + 9 ml NaCl 0.9% (= 1 mg/ml)]

Dózisa:

- 0,01 – 0,02 mg/kg (maximum 2 mg) iv. egyszeri lassú bolus, a hatásbeállási idő (5 perc) után ismételhető, ill. ismétlődő a kívánt hatás eléréséig

Túladagolás esetén **naloxonnal (NEXODAL)** felfüggeszthető:

- a túladagolás súlyosságától függően 0,01-0,1 mg/kg
- felnőttél általában 0,4-0,8 mg (0,1 mg-onként 2-3 percenként adagolva a hatás függvényében: pl. 0,4 mg 4 ml-re hígítva milliliterenként)
- gyermeknél 0,01 mg/kg 2-3 percenként adagolva a hatás függvényében
- a naloxon alkalmazásakor a fokozatosság elve érvényesüljön – az analgetikus hatás azonnali antagonizálása szimpatikus tónusfokozódáshoz, következményes myocardialis oxigénellátási zavarhoz, illetve pszichés stresszhez vezethet!
- a naloxon intranasalisan is adható 0,05 mg/kg dózisban

2. Fentanyl (FENTANYL-RICHTER inj., 250 µg/5 ml amp.)

Kábító fájdalomcsillapító, morfinszármazék. Széleskörűen alkalmazott szer, akut fájdalomcsillapításra.

Indikációi:

- Közepes és súlyos fájdalom csillapítása

Mellékhatásai:

- Dózisfüggően keringés- és légzésdepresszió
- Hányingert, hányást okozhat
- Magasabb dózisban enyhe/mély szedáció

Adagolása:

- Iv. bolusokban, a hatásbeállását (2-3 perc) kivárva, ismételve, alulról titrálva (felnőttek esetén hígítani nem szükséges)
- Nasalis adagolásnál a dózis megegyezik

Dózisa:

- 1-2 µg/kg iv. egyszeri bolus, ismételhető
- 1-2 µg/kg in. (részletesen ld. [„Intranasalis gyógyszerelés a prehospitalis ellátásban”](#) c. eljárásrendet)

Túladagolás esetén naloxonnal (NEXODAL) felfüggeszthető:

- a túladagolás súlyosságtól függően 0,01-0,1 mg/kg
- felnőttnél általában 0,4-0,8 mg (0,1 mg-onként 2-3 percenként adagolva a hatás függvényében: pl. 0,4 mg 4 ml-re hígítva milliliterenként)
- gyermeknél 0,01 mg/kg 2-3 percenként adagolva a hatás függvényében
- a naloxon alkalmazásakor a fokozatosság elve érvényesüljön – az analgetikus hatás azonnali antagonizálása szimpatikus tónusfokozódáshoz, következményes myocardialis oxigénellátási zavarhoz, illetve pszichés stresszhez vezethet!
- a naloxon intranasalisan is adható 0,05 mg/kg dózisban

3. Ketamin (CALYPSOL inj., 500 mg/10 ml amp.)

Dózisfüggően fájdalomcsillapító, illetve általános anesztetikum, Rapid Sequence Intubation-ban (RSI) indukciós szer. Széleskörűen alkalmazható, biztonságos szer néhány kedvezőtlen mellékhatással.

Indikációi:

- Közepes és súlyos fájdalom csillapítása
- Általános anesztézia bevezetése (pl. RSI)

Hatásai és potenciális mellékhatásai:

- Alacsony dózisban is potens analgetikum.
- Megfelelő dózisban, lassan, csak a kívánt hatás eléréséig adva kifejezett légzésdepressziós hatása nincs.
- Hemodinamikai szempontból az egyik legbiztonságosabban alkalmazható analgetikum, így hemodinamikai instabilitás, vagy annak veszélye esetén más fájdalomcsillapítókkal szemben preferált (pl. combcsonttörés, hasi trauma stb.).
- Szimpatomimetikus hatása miatt növelheti a vérnyomást és a szívfrekvenciát azoknál a betegeknél, akiknek még vannak szimpatikus tartalékaik. Ezért magas vérnyomás esetén (180/100 Hgmm felett) analgetikus indikációval adása nem javallt.
- Előfordulhatnak nem kívánatos pszichés hatásai: hallucinációk, rémálmok, ébredés után agitáltságig fokozódó nyugtalanság. Ezen hatások kis dózisú midazolam (0,02 mg/kg, felnőttnek 1-2 mg) adásával kivédhetők, vagy fellépésük esetén további kis dózisú midazolam adásával kezelhetők. A pszichés hatások kiváltásában a környezeti ingerek (pl. erős hang, zaj) szerepet játszhatnak, nyugodt környezet megteremtésével ezek megelőzhetők. *A ketamin indukciós dózisú alkalmazása (RSI) mellett midazolam adása nem szükséges.*
- Fokozott légúti váladékképződés, nyálsekreció.
- A jelenlegi adatok alapján a koponyaüri és az intraocularis nyomást nem emeli.

Adagolása:

- Iv. bolusokban, a hatásbeállítás idejét (30 mp) kivárva, ismételve, alulról titrálva [hígítása: 4 ml (200 mg) ketamin + 16 ml NaCl 0.9% (= 10 mg/ml)]
- Im. bolusban, hígítatlanul

Dózisa:

- Fájdalomcsillapításra: 0,1-0,3 mg/kg egyszeri lassú iv. bolus, vagy 1-3 mg/kg im. injekció
- Fájdalomcsillapításra és szedációra 0,5 mg/kg egyszeri lassú iv. bolus, vagy max. 5 mg/kg im. injekció
- Iv. hatástartam: 10-20 perc

Gyógyszerkompetencia vizsga nélkül is adható fájdalomcsillapító

4. Nitrogén-oxidul – Oxigén keverék (NITRALGIN / ENTONOX / LIVOPAN)

A dinitrogén-oxid (nitrogén-oxidul) régóta használatos, fájdalomcsillapító és szedációt okozó gáz. Oxigénnel alkotott 1:1 arányú keveréke palackozott formában elérhető.

Indikációi:

- Fájdalomcsillapításra, egyéb kompetencia hiányában

Ellenjavallatok:

- Ileus, nem drenált pneumothorax, középfülgyulladás gyanúja

Hatásai:

- Enyhe szedációt okoz
- Szédülés, hányinger/hányás előfordulhat
- A szervezetben lévő zárt gázterekbe diffundál, ott nyomásemelkedést okoz (ld. ellenjavallatok)

Alkalmazása:

- Kizárólag önadagolós (demand) szeleppel ellátott maszkon keresztül, a gázkeverék a beteg spontán légzésével jut be.

**Egyéb lehetőségek enyhébb fájdalmak csillapítására, illetve
gyógyszerkompetencia birtokában:**

(részletesen ld.: [a mentőápolók kompetenciájába tartozó gyógyszerek leírásában](#))

5. Metamizol-nátrium (ALGOPYRIN inj., 1 g/2 ml amp.)

Nem-kábító hatású fájdalom- és lázcsillapító

Indikációi:

- Enyhe és közepes fájdalom csillapítása

Ellenjavallatok:

- Terhesség 1. és 3. trimesztere
- Túlérzékenység

Jellemző mellékhatásai:

- Hypotensio

Dózisa:

- 10-20 mg/kg iv.

6. Acetilszalicilsav (ASPIRIN, 500 mg tabl.)

Fájdalom-, és lázcsillapító (bár prehospitalisan elsősorban thrombocytáaggregáció-gátló hatását használjuk ki)

Indikációi:

- Ischaemiás szív eredetű mellkasi fájdalom (ACS)
- Fájdalomcsillapításra, egyéb kompetencia hiányában

Ellenjavallatok:

- Terhesség 3. trimesztere
- 12 év alatti életkor
- Túlérzékenység

Dózisa:

- 500 mg p.o.

7. Ibuprofen (NUROFEN végbélkúp 60 mg)

Nem szteroid gyulladásgátló (NSAID).

Indikációi:

- Enyhe és közepes fájdalom csillapítása
- Lázcsillapítás gyermekeknél

Ellenjavallatok:

- Túlérzékenység

Adagolás:

- 3 hónapos kor vagy 6 kg alatti testtömeg esetén NEM ADHATÓ!
- 3 hónapos - 2 éves kor között: 1 kúp
- 2 év (kb. 12,5 kg) felett: 2 kúp

VI. Monitorozás:

A fájdalomcsillapítás során folyamatosan monitorozzuk, dokumentáljuk:

- A beteg fájdalmát (kontaktusképes betegnél a numerikus skála, egyébként a fájdalom vegetatív tünetei alapján).
- Minden egyéb élettani jellemzőt, amit súlyos állapotú betegnél monitorozunk, különös tekintettel a gyógyszereink által okozott változásokra:
  - az eszméleti szintet (AVPU, Glasgow Coma Scale (GCS))
  - a légutakat átjárhatóságát (garatképletek tónusa, váladék)
  - a légzésszámot, légzésmélységet (a mellkas mozgása, ill. nasalis EtCO₂)
  - az oxigénszaturációt
  - a vérnyomást
  - a szívfrekvenciát
  - a kapilláris újratelődési időt.

VII. A nyugtalanság vizsgálata:

A különböző okokból küzdő, nyugtalan beteg gyakori a prehospitalis ellátás során. Az alábbi skála alkalmas a nyugtalanság mértékének és az alkalmazott szedáció hatásának megítélésére. A tudat vizsgálatánál továbbra is az ismert AVPU és GCS beosztásokra hagyatkozunk.

Richmond Agitation-Sedation skála (RASS):

+4	Hadakozó	nyíltan küzd, erőszakos, veszélyes a környezetére
+3	Nagyon zavart	letépi magáról a maszkot, infúziót
+2	Zavart	gyakori akaratlan mozgások
+1	Nyugtalan	feszült, de nem agresszív
0	Éber, nyugodt	
-1	Aluszékony	verbalis ingerre ébred, szemnyitás és szemkontaktus több mint 10 másodpercig
-2	Enyhén szedált	verbalis ingerre rövid időre ébred, szemkontaktus <10 s
-3	Közepesen szedált	verbalis ingerre mozog, vagy szemet nyit, de nincs szemkontaktus
-4	Mélyen szedált	verbalis ingerre nincs válasz, fájdalomingerre szemnyitás, mozgás-válasz
-5	Ébreszthetetlen	verbalis- és fájdalomingerre sincs válasz

VIII. A szedáció fokozatai:

- 1) Anxiolysis: A feszültség oldását szolgáló, gyógyszer indukálta állapot, melyben, bár a kognitív koordinációs teljesítmény csökkent lehet, de a páciens szokott módon verbalisan kommunikál.
- 2) Enyhe szedáció: Gyógyszer indukálta állapot, melyben a páciens ébersége csökkent, de hangos utasításokat (esetleg nem fájdalmas tactilis inger alkalmazásával) teljesít, a légutak és a keringés támogatása nem szükséges.
- 3) Mély szedáció: Gyógyszer indukálta állapot, melyben a páciens átmeneti ébresztéséhez is fájdalominger szükséges, a légutak szabadon tartása beavatkozást igényelhet, a keringés rendszerint lényegesen nem deprimált.
- 4) Általános anesztézia – narkózis: Gyógyszer indukálta állapot, melyben a páciens semmilyen stimulussal nem ébreszthető, a légzést asszisztálni vagy pótolni kell. A keringés lehet deprimált.

	<u>Éberség</u>	<u>Légút</u>	<u>Spontán légzés</u>	<u>Keringés</u>	<u>AVPU</u>	<u>RASS</u>
<u>Anxiolysis</u>	Verbalis ingerre normál válasz	Intakt	Intakt	Intakt	V	-1
<u>Enyhe szedáció (éber szedáció)</u>	Enyhe ingerre (verbalis, vagy tactilis) célzott válasz	Nem igényel beavatkozást	Megfelelő	Általában nem deprimált	V	-2
<u>Mély szedáció</u>	Erős, ismételt, vagy fájdalmas ingerre célzott válasz	Beavatkozást igényelhet	Lehet elégtelen	Általában nem deprimált	P	-4
<u>Általános anesztézia</u>	Fájdalomingerrel is ébreszthetetlen	Beavatkozást igényel	Gyakran elégtelen	Elégtelen lehet	U	-5

IX. A szedáció szerepe, indikációi a prehospitális ellátás során:

A szedáció a beteg tudati szintjének, éberségének csökkentése, önmagában nem biztosít analgéziát és mint ilyen, ritkán elsődleges cél a prehospitális ellátás során. Általánosságban a követendő ellátási sorrend a megfelelő fájdalomcsillapítás, majd indokolt esetben a szedálás.

Alkalmazása indikált, amikor

- a helyszínen a beteg/sérült vizsgálatát és alapvető ellátását agitáltsága/agresszivitása lehetetlenné teszi: ez leggyakrabban koponyasérülésnél fordul elő, de egyéb kórfolyamatokban (hypoxia, hypoglykaemia, drogabúzus, súlyos tudatzavar/pszichózis stb.) is gondot jelenthet. Ilyenkor kénytelenek vagyunk a beteget – általában behatárolt időre - nyugtatni, szedálni ahhoz, hogy a szükséges vizsgálatokat, ellátást elvégezhessük. Ezt követően lehetőségünk nyílik az agitáltság okának kezelésére. Ezekben az esetekben gyakran gondot jelent az intravénás/intraossealis út biztosítása is, ezért előtérbe kerülnek az alternatív gyógyszerbeviteli utak (intramuscularis, intranasalis); vagy
- a beteg pszichomotoros nyugtalansága önmagában ugyan nem lenne feltétlenül problematikus, de oxigénigényének, illetve vénás nyomásának már csekély fokozódása is kártékony (pl. központi idegrendszeri sérülésben); vagy
- egy fájdalmas beavatkozáshoz az analgészia mellett szedálásra is szükség van. Ilyen helyzetek pl. a sérült végtag kiegyenesítése és húzása, vagy a cardioversio.

X. A szedáció OMSZ-nál használatos gyógyszerei:

1. Midazolam (MIDAZOLAM-TORREX / MIDAZOLAM-HUMAN / DORMICUM inj., 5 mg/1 ml amp.)

Benzodiazepin, szedatohipnotikum. Hatásbeállása 3-5 perc.

Indikációi:

- Enyhe szedációra önmagában
- Központi idegrendszeri eredetű görcstevékenység megszüntetésére
- Ketamin alkalmazása előtt/után a mellékhatások kivédésére vagy kezelésére

Hatásai:

- Tudat: szorongásoldó, szedatívum. Kábító fájdalomcsillapítók és indukciós szerek hatását potenciózza. A ketamin pszichés mellékhatásait képes kivédeni. Amnéziát okoz.
- Légzés: alacsony dózisban (0,02 mg/kg) csak enyhe légzésdepressziós hatása van. Magasabb dózisban, és bármilyen kábítószerrel kombinálva ez a hatás már jelentős lehet, de nagy egyéni változatosságot mutat.
- Keringés: keringési hatásai a beteg általános állapotától függenek. Kielégítő keringés esetén, alacsony dózisban (0,02 mg/kg) csak enyhe vérnyomáscsökkentő hatása van. Nagyobb (0,05-0,1 mg/kg) dózisban, vagy kábító fájdalomcsillapítókkal együtt adva jelentősen nő a hypotensio veszélye. Kivérzett, kiszáradt, deprimált keringésű, vagy idős betegeken már kis dózisban is jelentős vérnyomáscsökkenést okozni.

Adagolása:

- iv. bolusokban, a hatásbeállást megvárva, sz.sz. ismételve

Dózisa:

- 0,02 mg/kg iv. (felnőtteknek 1-2 mg – idős, instabil keringésű betegnek a dózis felezendő!) egyszeri bolus, szükség szerint ismételve, a hatás eléréséig titrálva, felnőtteknek maximum 10 mg.
- 0,05-0,1 mg/kg im. (felnőtteknek 5-10 mg) egyszeri bolus, amennyiben az agitáltság miatt intravénás, vagy intraossealis út nem elérhető
- a fenti dózisok nem tévesztendőek össze a midazolam görcsgátló dózisával (0,2 mg/ttkg iv., max. 10 mg)

2. Haloperidol (HALOPERIDOL-RICHTER inj., 5 mg/1 ml):

Major trankvilláns, dopamin receptor antagonist. Alkalmazási köre kizárólagosan a primer pszichés okokra visszavezethető nyugtalanság, pszichózis.

Indikációja:

- Jelentős pszichomotoros nyugtalanság
- Skizofrénia, akut pszichózis

Dózisa:

- 2-10 mg im.
- *intravénásan nem alkalmazható a malignus ritmuszavarok veszélye miatt!*

3. Etomidat (ETOMIDAT-LIPURO inj., 20 mg/10 ml)

Gyors hatásbeállású elaltató szer (hipnotikum), fájdalomcsillapító hatása nincs. Kizárólag narkózis, illetve szedáció indukciójára alkalmazzuk, ismételni, narkózis fenntartására adni tilos. Szeptikus állapot, vagy annak gyanúja esetén ellenjavallt.

Indikáció:

- Megtartott tudatú beteg elektromos cardioversiója.
- RSI-ben alternatív indukciós szer.

Dózisa:

- Cardioversióhoz: 0,2-0,3 mg/kg iv. a hatás eléréséig titrálva (ld. [„Elektromos cardioversio”](#) c. szabványos eljárásrend).

XI. Az analgézia és a szedáció szövődményei:

A) Légúti:

- légútvesztés (garatképletek tónusvesztése, váladék, vér, műfogsor)   - aspiráció

- megelőzés:
  - megfelelő dozírozás, titrálás, a hatásbeállás kivárása az ismétlődő dózis előtt
- kezelés:
  - betegpozicionálás
  - azonnali és átmeneti megoldásként verbális, tactilis vagy fájdalominger alkalmazása
  - egyszerű légútbiztosító eszközök alkalmazása (ld. [„Egyszerű eszközökkel végzett légútbiztosítás”](#) c. eljárásrend)
  - leszívás
  - antidotum megfontolása
  - mindezek sikertelensége esetén RSI légúti indikációval

B) Légzési:

- hypoventilatio, bradypnoe, légzésleállás, bronchusspasmus

- megelőzés:
  - megfelelő dozírozás, titrálás, a hatásbeállítás kivárása az ismétlődő dózis előtt
- kezelés:
  - átmeneti zavar esetén verbalis, tactilis vagy fájdalominger alkalmazása
  - átmeneti ballonos-maszkos lélegeztetés egyszerű légúti segédeszközökkel
  - átmeneti lélegeztetés laringeális maszkon keresztül
  - mindezek sikertelensége esetén RSI légzési elégtelenség indikációval

C) Keringési:

- keringési elégtelenség, hypotensio
- bradycardia

- megelőzés:
  - megfelelő dozírozás, titrálás, a hatásbeállítás kivárása az ismétlődő dózis előtt
- kezelés:
  - betegpozicionálás (pl. megemelt alsó végtag)
  - folyadékbolus (akár már a gyógyszerek alkalmazása előtt is)
  - keringéstámogatás vasoactív szerrel (részletesen lásd a [„Folyadékpótlás, gyógyszeres keringéstámogatás a prehospitalis gyakorlatban”](#) c. eljárásrendben)

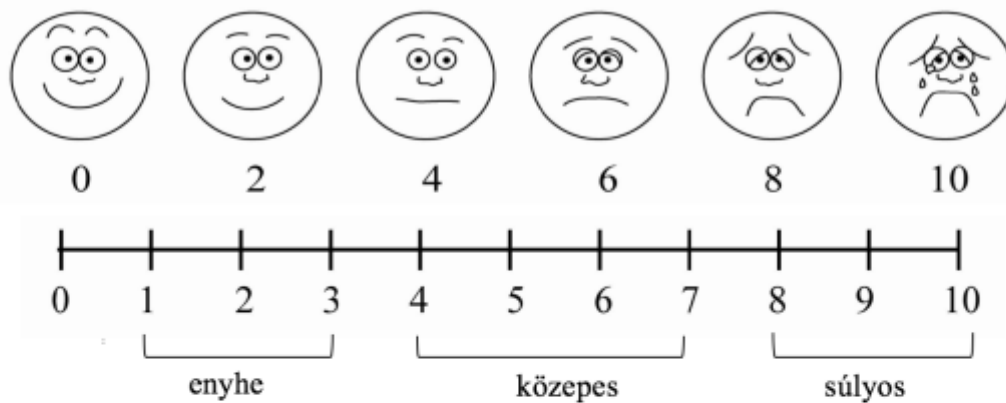
D) Idegrendszeri:

- a kívántnál mélyebb szedáció, eszméletlenség
- ketamin indukálta agitáció

A fájdalomcsillapítás során használt kábító fájdalomcsillapítók közös jellemzője, hogy eltérő mértékben, az alkalmazott dózis függvényében, a tudatot is befolyásolják. Bizonyos beavatkozásoknál ezen hatásuk kifejezetten előnyös lehet a beteg számára és ezt a hatást is kihasználva alkalmazzuk őket. Azonban a vigilitás jelentős csökkenése, az eszméletlenség veszélyes szövődménye lehet az analgéziának vagy szedációnak.

- megelőzés:
  - megfelelő dozírozás, titrálás, a hatásbeállítás kivárása az ismétlődő dózis előtt
  - ketamin adása előtt midazolam premedikáció megfontolása
- kezelés:
  - verbalis, tactilis vagy fájdalominger alkalmazása, a hatás lecsengésének kivárása
  - midazolam adása (ketamin indukálta pszichózis esetén)
  - antidotum megfontolása
  - mindezek sikertelensége esetén RSI eszméletlenség indikációval

*Analgészia és szedáció a prehospitalis gyakorlatban
Az Országos Mentőszolgálat orvosai és mentőtisztjei számára*

Pszichés vezetés, pozicionálás, rögzítés, hűtés, kíméletes mozgás

enyhe / közepes

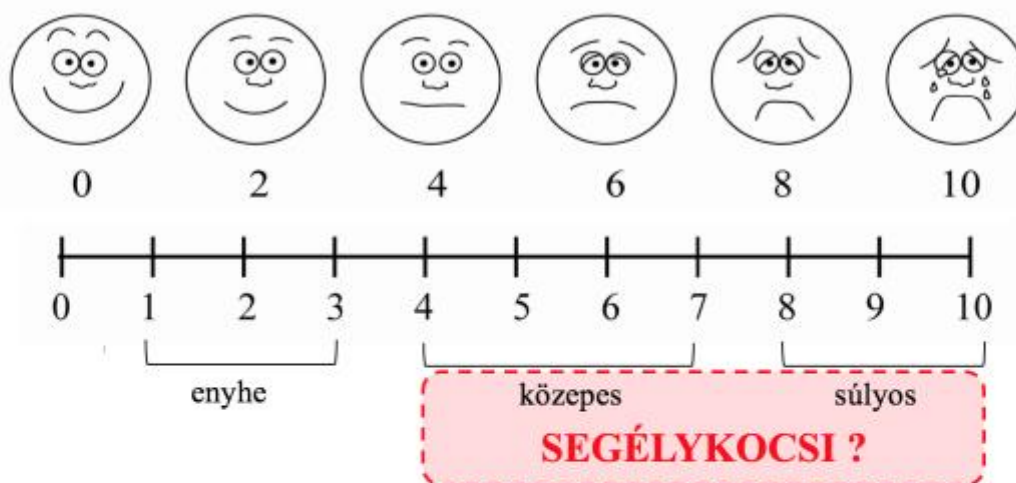
- metamizol-nátrium – ALGOPYRIN – 1 g/2 ml amp.
  - 10-20 mg/kg iv.
- acetilszalicilsav – ASPIRIN – 500 mg tabl.
  - felnőtteknek 500 mg p.o.
- ibuprofen – NUROFEN – 60 mg végbélkúp
  - 3 hónap – 2 év: 1 kúp
  - 2 év felett: 2 kúp

közepes / súlyos

- morphinum hydrochloricum – MORPHIN/MORFINA – 10 mg/ml inj.
  - 0,01-0,02 mg/kg iv. (max. 2 mg) egyszeri bolus, sz.e. ismételhető
- fentanyl – FENTANYL-RICHTER – 250 µg/5 ml inj.
  - 1-2 µg/kg iv. (in.) egyszeri bolus, sz.e. ismételhető
- ketamin – CALYPSOL – 500 mg/10 ml
  - fájdalomcsillapításra: 0,1-0,3 mg/kg iv.
  - fájdalomcsillapításra ÉS szedációra: max. 0,5 mg/kg iv.

*Analgéria és szedáció a prehospitalis gyakorlatban
Az Országos Mentőszolgálat ápolói számára*

Pszichés vezetés, pozicionálás, rögzítés, hűtés, kíméletes mozgítás

Gyógyszerelési kompetencia nélküli mentőápoló

- nitrogén-oxidul – NITRALGIN / ENTONOX / LIVOPAN –
  - KIZÁRÓLAG önadagolós (demand) szeleppel ellátott maszkon keresztül

Gyógyszerelési kompetenciával rendelkező mentőápoló

- nitrogén-oxidul – NITRALGIN / ENTONOX / LIVOPAN –
  - KIZÁRÓLAG önadagolós (demand) szeleppel ellátott maszkon keresztül
- metamizol-nátrium – ALGOPYRIN – 1 g/2 ml amp.
  - 10-20 mg/kg iv.
- acetilszalicilsav – ASPIRIN – 500 mg tabl.
  - felnőtteknek 500 mg p.o.
- ibuprofen – NUROFEN – 60 mg végbélkúp
  - 3 hónap – 2 év: 1 kúp
  - 2 év felett: 2 kúp